

Paul Pennings

Wat mogen we verwachten van macrokwantitatief sociaal-wetenschappelijk onderzoek?

De oratie van Bernhard Kittel is een welkome bijdrage aan het moderne debat over de macrokwantitatieve vergelijkende methodologie in de sociale wetenschappen. Het onderwerp verdient de blijvende serieuze aandacht omdat het gaat over keuzes in het onderzoek die vaak een beslissende uitwerking hebben op de resultaten en conclusies. Een voortdurende aandacht voor methodologische keuzes en dilemma's kan voorkomen dat onderzoekers de verkeerde conclusies trekken uit hun onderzoek of die van anderen kritiekloos overnemen.

In het betoog zitten echter een aantal aannames die niet geheel terecht zijn. De belangrijkste is dat het in de sociale wetenschappen gangbaar is dat 'vanuit ontologisch oogpunt wordt verondersteld dat sociale wetmatigheden onafhankelijk van ruimte en tijd bestaan' (p. 5). Dit is onterecht aangezien dit uitgangspunt in het wetenschapsfilosofische debat sterker verbonden is met de natuurwetenschappen dan met de sociale wetenschappen waar Kittel's betoog primair over gaat. In de moderne sociale wetenschappen wordt juist verondersteld dat er (bijna) geen algemeen geldende wetmatigheden bestaan en dat vrijwel alle regulariteiten plaats- en tijdsbepaald zijn. In plaats van onderzoek naar simpele wetmatigheden (zoals de invloed van de politiek op beleid: 'Does politics matter?') wordt steeds meer onderkend dat het erom gaat de verschillende omstandigheden waaronder patronen en regulariteiten optreden in een vergelijkend perspectief te plaatsen (zie bijvoorbeeld Keman 2002). Dus als de auteur zegt: 'maar eigenlijk is het toch gek om wetten die onafhankelijk zijn van ruimte en tijd te zoeken met behulp van casussen (...) die specifiek zijn voor een bepaalde ruimte een tijd!' dan heeft hij gelijk en moeten we dus ook niet proberen om dit te doen door het zoeken naar de universele wetmatigheden als hoofddoel voor de sociale wetenschap te formuleren.

Dit betekent niet *per se* dat we bescheiden moeten zijn over wat we met behulp van kwantitatief landenvergelijkend onderzoek te weten kunnen komen, zoals Kittel betoogt. Als we bijvoorbeeld willen weten welke invloed de Europese Unie heeft op nationale politieke stelsels dan is het alleen mogelijk om deze vraag te onderzoeken binnen contexten die qua tijd en ruimte bepaald en dus veranderlijk zijn, want weinig politieke processen zijn zo dynamisch als

de Europese eenwording. Er is geen eenduidige wetmatige uitwerking van de EU op de nationale politiek en daar kan dus ook niet naar gezocht worden. Daarom mag niet worden verondersteld dat een goede methodologie die universele wetmatigheid wel zou moeten kunnen vaststellen. Een universele sociale wetmatigheid bestaat (vrijwel) niet en kan dus ook niet worden vastgesteld, ongeacht de geavanceerdheid van de methodologie. Men kan op die gronden dus niet stellen dat de macrokwantitatieve methode is 'ontmaskerd' als wetenschappelijke benadering.

Dat Bernhard Kittel pretenties toedicht aan de macrokwantitatieve benadering die het in werkelijkheid niet heeft (en kan hebben) blijkt ook uit het voorbeeld dat hij geeft waarin hij sociale uitgaven bivariaat probeert te verklaren met behulp van één variabele: buitenlandse investeringen. Hij stelt dat er wel drie verschillende theorieën zijn om deze samenhang te verklaren, maar dat de statistische macroanalyse ons geen uitsluitsel geeft welke de beste verklaring geeft (p. 10). Maar dit is weer overvragen, want uiteraard kun je met een statistische methode geen causaliteit aantonen aangezien dit bij deze methode vooral een theoretische aanname blijft die meer of minder plausibel kan worden gemaakt, al naar gelang het gekozen onderzoeksdesign.

Er zijn ook een aantal impliciete aannames in het betoog die discutabel zijn. Een voorbeeld is de verwachting dat als tijdreeksanalyse geavanceerder wordt dit ook zou moeten leiden tot een meer nauwkeurige en robuuste verklaring van politiek-economische variabelen. Het tegendeel blijkt volgens het betoog van Kittel echter het geval te zijn, want de uitkomsten van deze analyses blijken vaak instabiel te zijn. In feite wordt hier een geloof in een variabelgeoriënteerde geavanceerde econometrische analyse als superieure benadering afgezworen. Maar deze benadering is zeer specialistisch en niet representatief voor macrokwantitatief sociaal-wetenschappelijk onderzoek in het algemeen. Men kan niet uit de gebleken tekortkomingen van econometrisch tijdreeksonderzoek afleiden dat macrokwantitatief vergelijkend onderzoek in het algemeen heeft gefaald en de pretenties niet weet waar te maken.

Toch is de roep van Bernhard Kittel om kritischer te kijken naar de toepassing van statistische modellen op macrofenomenen noodzakelijk en nuttig. Te vaak worden deze modellen toegepast op de verkeerde situaties. Hij laat zien dat wanneer bijvoorbeeld macrofenomenen als het succes of falen van coöperatieve arrangementen tussen overheid en belangengroepen het resultaat zijn van een interactie tussen individuen of organisaties, deze zich niet met behulp van een waarschijnlijkheidsfunctie laten beschrijven. In dat geval is een kwalitatieve aanpak van het onderzoek meer geschikt omdat deze benaderingswijze meer casusgericht is en daarom de bedoelde interacties in kaart kan brengen. Impliciet is dit een pleidooi om de variabelgeoriënteerde statistische modellen niet als superieure methode voor te stellen (zoals bijvoorbeeld gebeurt door King, Keohane and Verba, 1994), maar om de te gebruiken methode af te stemmen op de inhoudelijke vraagstelling van het onderzoek. Dit is

een goed advies dat in elk methodologisch handboek wordt gegeven (bijvoorbeeld in Pennings, Keman, Kleinnijenhuis 1999/2005). Des te nijpender is de constatering van Bernhard Kittel dat dit advies in werkelijkheid weinig wordt opgevolgd en dat de uitkomsten van statistische of econometrische tijdreeksanalyse vaak worden geloofd omdat de gehanteerde methode geavanceerd en 'hard' is. Hiermee heeft hij een belangrijk aandachtspunt geformuleerd voor de toekomstige toepassing en beoordeling van dit type onderzoek.

Een mogelijke tekortkoming van zijn zienswijze is dat impliciet een tegenstelling tussen kwalitatief (casus-georiënteerd) en kwantitatief (variabel-georiënteerd) wordt gecreëerd. De laatste wordt voorgesteld als geschikt om niet-evidente regulariteiten te beschrijven (maar niet verklaren) voor zover deze *ex post* kunnen worden geaggregeerd (p. 17). De eerste is van toepassing wanneer sprake is van *ex ante* aggregatie van macrofenomenen zoals in het geval van coöperatieve arrangementen. Daartegen kan worden ingebracht dat beide perspectieven elkaar kunnen (vaak moeten) aanvullen. Bovendien is het merkwaardig dat de kwalitatieve benadering door Kittel wordt voorgesteld als geschikt voor het bieden van verklaringen en de kwantitatieve aanpak wordt gezien als toegerust in het statistisch beschrijven van macrofenomenen. Deze inschatting van de beschrijvende en verklarende kracht van de beide methoden is een omkering van wat in het algemeen wordt gedacht en het is de vraag of deze gedachtegang is gerechtvaardigd op basis van het betoog. Deze vergaande conclusie volgt immers niet logisch uit het falen van de econometrische methode binnen de vergelijkende politieke economie in het bieden van stabiele statistische verklaringen voor macrofenomenen.

Literatuur

- Keman, H. (ed.) (2002) *Comparative Democratic Politics*. Londen: Sage.
- King, G., K.O. Keohane, S. Verba (1994) *Designing Social Inquiry. Scientific inference in qualitative research*. Princeton University Press.
- Pennings, P., H. Keman, J. Kleinnijenhuis (1999/2005) *Doing Research in Political Science. An introduction to comparative methods and statistics*. Londen: Sage.